

Handläggare
Jo Linder Roger

Datum
2018-09-06

Diarienummer
ALN-2018-0520

Äldrenämnden

Program och handlingsplan för äldrevänlig kommun 2030

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslås besluta

att godkänna remissversionen av program och handlingsplan för äldrevänlig kommun

Sammanfattning

Den 25 april 2016 beslutade kommunfullmäktige i Uppsala att uppdra till äldrenämnden att ansöka om medlemskap i Världshälsoorganisationens (WHO) nätverk för äldrevänliga städer, Age cities and communities. I juni samma år beviljades Uppsala medlemskap. Idag är drygt 600 städer, världen över, medlemmar i nätverket. I Sverige är, förutom Uppsala, Göteborg, Stockholm och Hallstahammar medlemmar.

Medlemskapet, som är kostnadsfritt, medför ett antal förpliktelser. Bland annat ska de äldre invånarna involveras i processen, en baslinjemätning ska genomföras och en handlingsplan ska utformas.

Förslaget till Program för en äldrevänlig kommun ersätter nuvarande äldrepolitiska program, Senior i Uppsala – nu och fram till 2030.

Ärendet

2007 fastställde kommunfullmäktige nu gällande äldrepolitiska program, Senior i Uppsala- nu och fram till 2030. Programmet reviderades 2009. Däremot kopplades inte någon handlingsplan till programmet.

Föreliggande förslag till program och handlingsplan har sin bas i arbetet med att göra Uppsala till en äldrevänlig kommun. Cirka 2 500 personer, äldre än 60 år, har genom olika dialoger och arbetsmöten fått lämna synpunkter på vad som ska känneteckna en äldrevänlig kommun. Under 2017 och 2018 genomfördes en baslinjemätning.

Nämnden ska nu ta ställning till både program och handlingsplan, i form av en remissversion. Den ska sedan bli föremål för ytterligare dialog med äldregruppen, styrgruppen för äldrevänlig kommun, referensgruppen som består av företrädare för Uppsala pensionärorganisationers samarbestråd, Handikappföreningarnas samarbetsorganisation och Samarbetsorganisationen för invandrarföreningar och andra berörda aktörer.

Efter en bred remissomgång ska förslagen remitteras till berörda nämnder och vissa andra organisationer som exempelvis Region Uppsala. Därefter ska kommunfullmäktige fatta beslut om programmet och kommunstyrelsen om handlingsplanen.

Ambitionen är att kommunfullmäktige och kommunstyrelsen ska fatta beslut under första kvartalet 2019.

Carina Juhlin
Direktör

Program

Äldrevänlig kommun 2030

Ett aktiverande dokument som kommunfullmäktige fattade beslut om
2019-xx-xx

2018-09-18

Dokumentnamn
Program för äldrevänlig kommun
Diarienummer
ÄLN-2018
0520

Berörd verksamhet
[Ange verksamhet]

Fastställt av
Kommunfullmäktige
Dokumentansvarig
Avdelningen Avtal och
marknad

Gäller från
[ÅÅÅ-MM-DD] 1 (21)
Reviderad
[ÅÅÅ-MM-DD]

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning.....	3
Programstruktur.....	3
Målgrupp	3
Bakgrund	4
Mål	4
Definitioner och begrepp.....	5
Lagbestämmelser och krav.....	5
Ansvar och spridning	6
Uppföljning	6
1. Uppsala, en äldrevänlig kommun	7
Baslinjemätning.....	7
Utemiljöer och byggnader.....	8
Kollektivtrafik och vägar	8
Boende.....	9
Social delaktighet	10
Ålderism	10
Arbete och sysselsättning.....	11
Samhälls- och hälsovårdstjänster samt kommersiell service	11
2. Förutsättningar fram till 2030	13
Trygghet	13
Demografisk utveckling	13
Välfärdsteknik	13
Demenssjukdom	14
Personal och rekrytering.....	14
Psykisk hälsa	16
3. Programmets utvecklingsområden	19
Relaterade dokument.....	21

Sammanfattning

En av de viktigaste politiska frågorna, inte bara i Uppsala kommun utan också i övriga Sverige och stora delar av världen, är hur samhället ska möta och hantera behoven och förväntningarna från en växande äldrebefolkning. Fram till 2030 kommer exempelvis åldersgruppen 80 år och äldre i Uppsala att nästan fördubblas, från nuvarande knappt 9 000 personer till 16 400 personer. Under de kommande åren måste samhället förbereda sig på den framtida befolkningsutvecklingen och planera för hur den ska mötas på bästa sätt under kommande decennium.

Utgångspunkten för programmet är kommunens Policy för hållbar utveckling. Samhället ska i planeringen underlätta för ett utökat egenansvar, bra boende, goda kommunikationer, ökad delaktighet, samhällets infrastruktur och möjlighet för äldre personer, oavsett bakgrund, funktionsvariation och kön, att göra sin röst hörd.

Programmet Äldrevänlig kommun ersätter det tidigare programmet Senior i Uppsala – nu och fram till 2030. Programmet kompletteras med en handlingsplan för 2019-2021, en handlingsplan som är mer operativ och resultatinkriktad till sin karaktär.

Programmet har sina rötter i den stora medborgardialog som genomförts med åldersgruppen 60 år och äldre under 2017-2018. Cirka 2 500 personer i åldersgruppen har deltagit och lämnat synpunkter, idéer och tankar på hur Uppsala ska bli mer äldrevänlig. Programmet har sin utgångspunkt i kommunens medlemskap i det internationella nätverket som världshälsoorganisationen (WHO) bildade 2007 och i vilket Uppsala kommun blev medlem 2016.

Programmet är uppdelat i tre huvudområden: Uppsala en äldrevänlig kommun, förutsättningar fram till 2030 samt programmets utvecklingsområden.

Programmet för en äldrevänlig kommun fokuserar på 10 olika utvecklingsområden. De är

- Boende
- Förebyggande aktiviteter
- Folkhälsoperspektivet
- Ideella sektorn
- Delaktighet och inflytande
- Ålderism
- Arbete och övrig aktivitet
- Landsbygden
- Ute- och närmiljö
- Kommunikation och information

Uppföljning av programmet ska ske vartannat år, ett år in på mandatperioden respektive tre år in på mandatperioden. Kommunstyrelsen ansvarar för att uppföljning av programmet genomförs. Programmet ska revideras vart fjärde år, det första året i en ny mandatperiod, det vill säga 2023 respektive 2027 eller när så behövs.

Inledning

Uppsala har, i jämförelse med andra kommuner i Sverige, en ung befolkning i ett snabbt växande samhälle. År 2050 förväntas cirka 320 000 personer bo i Uppsala kommun. Medellivslängden i Uppsala är något högre än i övriga Sverige där medellivslängden 2016 var 84 år för kvinnor respektive 81 för män.

Samtidigt som Uppsala växer blir befolkningen även äldre. Fram till 2030 ökar exempelvis åldersgruppen 60 och äldre från nuvarande 48 000 personer till 59 000 personer, en ökning med knappt 23 procent. Åldersgruppen 80 år och äldre beräknas öka med cirka 80 procent, från nuvarande 9 000 personer till 16 400 personer. Eftersom det oftast är i 80-årsåldern som behovet av samhällets vård- och omsorgsinsatser ökar radikalt ställer det stora krav på förutsägbarhet och planering från samhällets sida. Det gäller inte bara äldrenämndens ansvar utan i princip samtliga kommunala nämnder och övriga samhällsaktörer.

Programmet, Äldrevänlig kommun 2030, är ett äldrepolitiskt program som ska styra utvecklingen fram till 2030.

Programstruktur

Programmet Äldrevänlig kommun 2030 ersätter tidigare program, Senior i Uppsala - nu och fram till 2030, som fastställdes senast av kommunfullmäktige i september 2009. Programmet är indelat i tre huvudområden: Uppsala en äldrevänlig kommun, förutsättningar inför 2030 och utvecklingsområden. Programmet kompletteras med en mer operativ och resultatinkriktad handlingsplan för 2019-2021 som fastställs av kommunstyrelsen.

Syfte

- Att utveckla en socialt och ekonomiskt hållbar strategi i äldrefrågor. Strategin ska bidra till en god livsmiljö för alla äldre medborgare
- Att ta del av nationella och internationella aktörers erfarenheter och kunskaper inom äldreområdet samt förmedla erfarenheter till andra aktörer inom äldreområdet där Uppsala varit och är framgångsrikt

Målgrupp

Programmet vänder sig i första hand till invånarna i Uppsala kommun, de kommunala nämnderna och dess förvaltningar, kommunalt finansierad verksamhet, de kommunala bolagen i Uppsala kommun och det civila samhället. I andra hand till Region Uppsala, kommunens näringsliv samt statliga myndigheter och organisationer.

Bakgrund

Kommunfullmäktige fattar beslut om äldrepolitiken i Uppsala kommun. Nämnder och de kommunala bolagen har sina respektive ansvar för att genomföra fullmäktiges beslut. Äldrenämnden och omsorgsnämnden har det samlade ansvaret för kommunala vård- och omsorgsinsatser för personer som fyllt 65 år. Programmet utgår från äldres upplevelse av självständighet, oberoende, inflytande, delaktighet, aktivitet och tillgänglighet. Programmet handlar inte i första hand om äldreomsorg utan om att skapa en bra livsmiljö för alla äldre medborgare i Uppsala. Programmet har en styrande, vägledande och informerande karaktär.

Mål

Målen för den nationella äldrepolitiken är att äldre ska

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende
- bemötas med respekt
- ha tillgång till god vård och omsorg

I Mål och budget fastställs målen för Uppsala kommun för perioden 2018-2020. Följande mål riktar sig specifikt till den äldre befolkningen

- Uppsala kommun ska ha en jämställd och hållbar ekonomi
- Uppsala ska vara attraktivt att leva, verka och vistas i
- Uppsala stad och landsbygd ska växa smart och hållbart
- Uppsala ska vara jämlikt med goda levnadsvillkor för invånarna
- Uppsalas invånare ska ha bostad och arbete
- Uppsalas invånare ska leva ett oberoende liv och få stöd, vård och omsorg utifrån sina behov
- Uppsalas invånare och organisationer ska vara delaktiga i att utforma samhället
- Uppsala kommuns medarbetare ska ha bra arbetsvillkor och kan med hög kompetens möta Uppsala

Utifrån dessa mål har äldrenämnden tilldelats ett antal uppdrag av kommunfullmäktige. Äldrenämnden har i sin verksamhetsplan för 2018-2020 kompletterat dessa uppdrag med följande nämndmål

- Äldrenämnden ska använda sina ekonomiska resurser på ett hållbart sätt
- I Uppsala ska det finnas en mångfald av boendeformer för äldre och äldre ska så långt som möjligt kunna leva ett självständigt liv i den egna bostaden
- Äldreomsorgen i Uppsala kommun ska vara ett föredöme, där brukare ska uppleva att de får en omsorg av god kvalitet

Definitioner och begrepp

Det finns flera definitioner och indelningar av åldersbegreppet. En vanligt förekommande indelning är barn- och ungdomslivet, vuxenlivet och åldrandet. Den senare indelas inom gerontologin i den tredje respektive den fjärde åldern. Den tredje åldern, yngre äldre, inleds för många när yrkesverksamheten upphör och kan fortgå under längre eller kortare tid. Den fjärde åldern präglas ofta av nedsatt fysisk och psykisk förmåga som kan leda till en hög grad av sjuklighet och omvårdnadsbehov.

Organisatoriskt räknas man som äldre i Uppsala när man fyller 65 år. Då inträder äldrenämnden och omsorgsnämnden som ansvariga nämnder för den enskildes välfärd och behov av olika kommunala insatser. WHO har inom samarbetet för äldrevänliga städer och samhällen fastställt åldersgränsen till 60 år.

I vissa sammanhang används begreppet senior, bland annat i det tidigare äldrepolitiska programmet. Inom Sveriges största folkrörelse, idrotten, blir man senior redan i tjuugoårsåldern. I det här dokumentet används begreppen äldre och åldrande.

Lagbestämmelser och krav

Inom det äldrepolitiska området pågår ett ständigt förändrings- och utvecklingsarbete. Bland de förändringar som kan förväntas komma att påverka äldrepolitiken det närmaste decenniet är följande

- I juni 2018 överlämnade regeringen en skrivelse, Framtidens äldreomsorg - en nationell kvalitetsplan (Skr. 2017/18:280). I skrivelsen föreslås bland annat ett nytt, femte mål, för äldrepolitiken – Äldre kvinnor och män ska erbjudas en jämställd och jämlik vård.
- Socialdepartementet har föreslagit att kommunerna ska få möjlighet att inrätta en mellanboendeform för äldre i form av en ny särskild boendeform. Lagförslaget bereds för närvarande med ett planerat ikraftträdande i april 2019, (Ds 2017:68).
- I propositionen Förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre (prop. 2017/2018:1069) föreslog regeringen att det i socialtjänstlagen ska införas en ny bestämmelse med innebörden att socialnämnden utan föregående behovsprövning får erbjuda hemtjänst till äldre personer. Riksdagen biföll propositionens förslag och lagändringen trädde ikraft den 1 juli 2018.
- Den 1 januari 2018 trädde Lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård i kraft. Syftet med den nya lagen är att personer som inte längre har behov av slutenvård så snart som möjligt ska lämna sjukhuset på ett tryggt sätt. Samtidigt med lagens ikraftträdande förändrades kommunens betalningsansvar för den somatiska vården, från tidigare fem vardagar till tre kalenderdagar.

- Regeringen har tillsatt en särskild utredare, Margareta Winberg, för att göra en översyn av socialtjänstlagen och vissa av socialtjänstens uppgifter (dir. 2017:39). Översynen ska resultera i en lagstiftning som främjar effektiva och kunskapsbaserade insatser av god kvalitet. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2018.
- Regeringen har gett regeringens särskilda utredare i uppdrag att även utreda om det behövs en särskild lagstiftning om äldreomsorg och andra insatser för äldre, det vill säga en äldrelag.
- I propositionen En stärkt minoritetspolitik (prop 2017/18:1999) föreslår regeringen att rätten till äldreomsorg på minoritetspråk stärks bland annat genom att rätten till äldreomsorg på finska, meänkieli och samiska ska gälla en väsentlig del av verksamheten. Lagen kommer att träda ikraft den 1 januari 2019.

Ansvar och spridning

Programmet Äldrevänlig kommun 2030 gäller för all verksamhet inom Uppsala kommun och den verksamhet som direkt finansieras av kommunala medel. Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att programmet realiserar och implementeras i den egna organisationen. Programmet kommer att finnas tillgängligt på kommunens hemsida, på samtliga bibliotek och kommunala informationscentra samt träffpunkterna. I samband med att programmet antas genomförs en annonskampanj i flera olika media.

Uppföljning

Uppföljning av programmet ska ske vartannat år, ett år in på mandatperioden och respektive tre år in på mandatperioden. Kommunstyrelsen ansvarar för samordning av uppföljning av programmet.

Programmet ska revideras vart fjärde år, det första året i en ny mandatperiod, det vill säga 2023 respektive 2027 eller när så behövs.

1. Uppsala, en äldrevänlig kommun

Den 25 april 2016 beslutade Uppsala kommunfullmäktige att uppdra till äldrenämnden att ansöka om medlemskap i Världshälsoorganisationens (WHO) nätverk för äldrevänliga städer, Age friendly cities and communities. I juni 2016 beviljades Uppsala kommun medlemskap i det internationella nätverket som idag har drygt 600 medlemstäder. Förutom Uppsala är Göteborg, Stockholm och Hallstahammar svenska kommuner som är medlemmar i nätverket.

Med medlemskapet i nätverket följer samtidigt en förpliktelse att genomföra ett fortsatt utvecklingsarbete i tre steg

- 1) Utveckla ansatser och forum som säkerställer att äldre människor involveras i utvecklingsarbetet
- 2) Genomföra en baslinjemätning kring samhällets äldrevänlighet
- 3) Ta fram en treårig handlingsplan som grundar sig på resultatet av baslinjemätningen

Baslinjemätning

I Uppsala har baslinjemätningen genomförts i tre faser under perioden september 2016 – juni 2017. Den inleddes med att äldre personer intervjuades på gator och torg och följdes av telefonintervjuer med färdtjänstkunder under hösten 2016. Totalt intervjuades cirka 900 äldre personer över 60 år.

Under våren 2017 fördjupades mätningen genom 14 så kallade rundabordskonferenser. Konferenserna genomfördes i elva utvalda områden i staden och tre på landsbygden (Björklinge, Almunge, Storvreta). Totalt bjöds drygt 27 000 personer in och eftersom antalet var begränsat var det de personer som först anmälde sig som fick möjlighet att delta. Cirka 900 personer över 60 år medverkade. Det betyder att mätningen involverat nästan var tjugonde person av Uppsalas äldre befolkning. Fördelningen mellan könen var 60 procent kvinnor och 40 procent män vilket kan jämföras med fördelningen för åldersgruppen i sin helhet; 51 procent kvinnor respektive 49 procent män. Trots att baslinjemätningen genomförts med en befolkningsansats finns reservationer kring hur väl vissa grupper inkluderats. Det gäller framförallt de yngre äldre, äldre män och personer med invandrabakgrund samt socioekonomiskt svaga grupper.

Baslinjemätningen visar att den övervägande majoriteten av de äldre i Uppsala hade en positiv bild av att åldras i kommunen. På frågan ”Tycker du Uppsala är en bra plats att åldras på” fanns fyra olika svarsalternativ: ja, nej, tveksam, vet ej. 69 procent svarade ja på frågan och det var ingen större skillnad mellan kvinnor och män. Däremot var det stor skillnad mellan staden och de tre landsbygdsområdena. I staden svarade 73 procent ja på frågan och på landsbygden uppgick ja-svaren till 54 procent. Det var även stor skillnad mellan de geografiska områdena. I Svartbäcken svarade nästan 9 av 10 personer ja på frågan medan motsvarande siffra på landsbygden var drygt fem personer av 10 som svarade ja. Det var även stor variation i upplevelsen mellan de olika åldrarna. I den yngsta åldern, 60-64 svarade drygt

sex av 10 personer ja på frågan vilket kan jämföras med åldergruppen 90 år och äldre, där nästan 9 av 10 personer svarade ja.

Svar och synpunkter på den andra frågan” Finns det något som kan förändras eller utvecklas” kan sammanfattas med följande:

- minska upplevd diskriminering på grund av ålder,
- minska skillnader i upplevd livskvalitet mellan äldre boende i staden respektive landsbygden,
- förbättra förhållanden på bostadsmarknaden för äldre,
- förbättra ute- och närmiljön för äldre,
- förbättra kollektivtrafiken ur ett äldreperspektiv.

Under våren 2018 följdes baslinjemätningen upp ytterligare genom en dialog med åldersgruppen 60 år och äldre. Vid åtta olika tillfällen arrangerades arbetsmöten med följande tema; bostäder, ålderism, den fria tiden, landsbygd och ute- och närmiljö.

I det följande ges en beskrivning av de svar och synpunkter som framkom under rundabordskonferensernas nio fokusområden. Dessa valdes ut utifrån WHO:s guide för äldrevänliga kommuner och redovisas i följande avsnitt.

Utemiljöer och byggnader

Det finns ett flertal nyckelord när det gäller utemiljöer och byggnader som inte är direkt kopplade till äldre. Alla vill ha god tillgänglighet, trygga stråk, bra belysning, rena gator och vägar fria från hinder, väl markerade gång och cykelvägar, offentliga toaletter med mera. Av dialogen med äldre framgick att de var mest kritiska mot att det fanns för få sittplatser i utemiljön, att säkra övergångsställen inte fanns i tillräcklig omfattning samt att cykelvägar inte var tydligt separerade från gångvägar och trottoarer.

Vid flera dialogmöten framkom kritik mot den så kallade gåfartsgatan där gångtrafikanter, bilar och cyklisterna konkurrerar om ett gemensamt utrymme. Den frågan bör utredas utifrån flera olika aspekter, bland annat olycksfallsrisken.

Gatu- och samhällsmiljönämnden (GSN) antog 2017, Riktlinjer och handlingsplan för offentliga toaletter i Uppsala. GSN har även påbörjat arbetet med en sittplatsstrategi på allmän plats. För närvarande finns det cirka 1 700 parkbänkar som är kommunalt finansierade. Målet är att under 2018 placera ut ytterligare 100 bänkar/sittplatser. Kommunen har även påbörjat arbetet med sänka farten i de centrala delarna av kommunen, från 50 kilometer i timmen till 30 respektive 40 kilometer i timmen. Det fanns även önskemål från äldregruppen att färgmässigt separera cykelvägar från gångvägar och trottoarer.

Kollektivtrafik och vägar

Inom fokusområdet var det framför allt följande områden som äldregruppen var mest kritisk mot: Vägarnas underhåll, busshållplatsernas placeringar och parkeringsplatsernas placering i förhållande till byggnader. Samtidigt fanns det fler positiva omdömen som exempelvis att

kollektivtrafiken följer tidtabellen, vägarna har tydlig skyltning och att kollektivtrafiken går regelbundet, både på kvällar och helger.

En fråga som återkom vid flera konferenser och vid andra dialogmöten var olika former av rabattsystem för äldre. I Sverige är det ett fyrtiotal kommuner som har någon form av subventionering av kollektivtrafiken för äldre. Göteborgs stads seniorkort är det kanske mest kända. Där åker alla som fyllt 65 år gratis med spårvagn och buss på helger och vardagar med undantag för vissa tider på vardagarnas förmiddag och eftermiddag när persontrafiken är som mest intensiv. Seniorkortet finansieras genom att Göteborgs stad betalar en årlig summa till trafikhuvudmannen, Region Västra Götaland. Även Gävle kommun erbjuder sina pensionärer gratis kollektivtrafik vardagar klockan 09.00- 15.00.

I Uppsala finns olika rabattsystem för de som fyllt 65 år. Ett årskort kostar, i september 2018, 4 500 kronor och per månad blir det 375 kronor. Väljer man att betala per månad, via autogiro uppgår kostnaden till 392 kronor. Köper man ett månadskort uppgår kostnaden till 530 kronor. En bra och väl fungerande kollektivtrafik är bra för alla. Den möjliggör en större mobilitet för den enskilde. I Uppsala är Region Uppsala trafikhuvudman. Frågan om att införa ett mer ekonomiskt förmånligt rabattsystem för äldre är så pass viktig att den bör utredas vidare.

Boende

Fokusområdet boenden var ett av de områden som deltagarna var mest kritiska mot. Kritiken gällde i första hand tillgången till boendalternativ som prismässigt var överkomliga men även att trygghets- och seniorbostäder inte fanns i tillräcklig omfattning.

2018 fanns 337 trygghetsbostäder i Uppsala, fördelade på åtta boendekomplex där flertalet trygghetsbostäder är belägna i de centrala delarna av kommunen. I Uppsala är samtliga trygghetsboenden hyresrätter och förutsättningen är att personen har fyllt 70 år. Trygghetsbostäder förmedlas via den kommunala bostadsförmedlingen.

Socialdepartementet har föreslagit att kommunerna ska få möjlighet att inrätta en mellanboendeform för äldre i form av en ny särskild boendeform, benämnt biståndsbedömt trygghetsboende. Lagförslaget bereds för närvarande med ett planerat ikraftträdande i april 2019.

För seniorbostäder skiljer sig utformningen och vad som erbjuds på ett seniorboende. Ett utmärkande drag är att alla som bor i fastigheten uppnått en viss ålder, oftast 55 år. I Uppsala finns drygt 1 200 seniorbostäder. Ett ytterligare exempel på boendeform är byggemenskaper, där en grupp människor i egen regi och utifrån sina egna ambitioner tillsammans planerar, utformar och bygger en fastighet. Ett exempel i Uppsala är kollektivhusföreningen Rudbeckia.

Ett bra boende för äldre är både en självklarhet och en grundläggande förutsättning för ett bra liv. Kommunen är en viktig aktör i utformningen av bra bostäder som är tillgängliga och prismässigt överkomliga. En separat handlingsplan som ställer äldres boenden i centrum bör utformas i en nära framtid.

Social delaktighet

Ett bra och gott samhälle för äldre kännetecknas av stor delaktighet i alla processer. Givetvis ligger ett stort eget ansvar hos den äldre, att aktivera sig i olika sammanhang, inte minst politiskt och kulturellt.

De äldre är väl representerade i kommunfullmäktige, drygt 27 procent är äldre än 60 år vilket ska jämföras med den totala procentandelen av Uppsalas invånare vilken uppgår till drygt 21 procent. Av kommunfullmäktiges 81 ordinarie ledamöter 2018 var 47 män och 34 kvinnor. I kommunstyrelsen saknar åldersgruppen representation.

Den negativa kritiken inom detta fokusområde var relativt liten. Vissa ansåg att det saknades lokala mötesplatser och aktiviteter som främjar bekantskap och vissa deltagare ansåg att det saknades arenor, evenemang och aktiviteter på landsbygden.

En stor utmaning i arbetet med att göra Uppsala mer äldrevänligt är att nå vissa grupper av de äldre, de ofrivilligt ensamma och vissa personer med utländsk bakgrund. Ett gemensamt arbete med att utveckla kontakt med båda dessa grupper ska inledas tillsammans med Uppsalas förenings- och organisationsliv.

Ålderism

Begreppet ålderism, som har sin förlaga i det engelska begreppet ageism, etablerades i Sverige under senare delen av 1990-talet. En vedertagen definition är följande "Fördomar eller stereotypa föreställningar som utgår från en människas ålder och kan leda till diskriminering". Ålderism ska inte likställas med diskriminering men ålderismen kan leda till diskriminering.

Media har en viktig roll i hur äldre framställs. Ofta illustreras en text om äldre med en bild av en rullstol eller rollator, inte en människa. Med några få undantag så är programledarna inom tv-världen oftast i åldern 30 till 50 år. Även om åldersgruppen 60 år och äldre är den grupp som generellt har minst skulder och mest disponibla inkomster så riktas inte reklamen mot målgruppen. Reklamen riktar sig oftast direkt till yngre människor.

I samband med rundabordskonferenserna var den mest kritiska bedömningen kring påståendet "Äldre har en sådan ekonomisk situation så att de kan leva som andra". Tre av fyra personer uppgav att de inte hade det. I vissa av landsbygdsorterna var det 9 av 10 personer som svarade att de inte hade en sådan ekonomisk möjlighet. Men även övriga påståenden som hur äldre uppskattas och deras möjligheter att dela med sig av sina erfarenheter, hade höga negativa värden.

Att motverka ålderism, i dess negativa funktion, måste genomsyra flera områden. Attityder måste förändras, respekten måste öka, media och reklamvärlden måste ta sitt ansvar och närmiljön måste anpassas till de äldre. En närmiljö som är bra för de äldre är bra för alla. Kommunen är en stor arbetsgivare och har ett stort symbolvärde i det fortsatta arbetet mot den negativa ålderismen.

Arbete och sysselsättning

För att välfärdssystemen ska kunna fungera väl krävs bland annat att vi arbetar längre. Enligt forskningen är det fler olika variabler som avgör hur länge vi arbetar: Hälsan, privatekonomin, inkludering och social delaktighet samt meningsfullhet och självförverkligande. En ytterligare faktor är givetvis utformningen av arbetsmiljön.

Av den fritidsvaneundersökning som kommunen regelbundet genomför framgår att 9 av 10 äldre är neutrala/nöjda med sin egen fritid. Av undersökningen framgår även att promenader, friluftaktiviteter och trädgårdsarbete är de fysiska aktiviteter som dominerar hos äldregruppen.

Kommunikation och information

Inom fokusområdet var äldregruppen relativt nöjd med hur kommunen kommunicerade med sina invånare och hur väl informationen fungerade. En del av äldregruppen hade svårt att bedöma funktionalitet vad gäller elektronisk kommunikation och talsvarstjänster. Vissa var även kritiska mot den teknik som idag krävs för att över huvudtaget kunna kommunicera. Samtidigt visar undersökningar att mer än 70 procent av de äldre idag har tillgång till en dator. Många äldre efterlyste en samlad äldreguide, både i digital och skriftlig form, för att kunna ta del av all samhällsinformation som finns. Frågan är komplex och bör utredas vidare.

Samhälls- och hälsovårdstjänster samt kommersiell service

Fokusområdet är tudelat, dels samhälls- och hälsovårdstjänster dels kommersiell service. Generellt var landsbygdsorterna positiva till det kommersiella utbudet i form av livsmedelsbutiker medan nämnda landsbygdsorter var kritiska till tillgången av lokala hälsovårdstjänster.

Region Uppsala presenterade nyligen rapporten Effektiv och nära vård 2030 – Målbild och strategi för ett gott liv i en nyskapande kunskapsregion. Utgångspunkten för rapporten är den dramatiska demografiska förändringen, främst ökningen av antalet äldre. Dagens vårdssystem är alltför fragmentiserat och dessutom måste den framtida hälso- och sjukvården matchas bättre gentemot befolkningens behov. Omställningen till en effektiv och nära vård handlar om att både öka närhet och koncentration av vården samtidigt. Vårdstrukturen måste förnyas inom följande nivåer

- Egenvård
- Vård i hemmet och mobila team
- Närmottagningar
- Hälsocentraler och hälsocentraler med särskilda uppdrag
- Vårdcentrum
- Specialiserad vård utanför sjukhus
- Länsjukhus
- Riks- och regionsjukhus

För Uppsala kommuns del innebär det att samverkan med Region Uppsala måste utvecklas och förstärkas. En avgörande framgångsfaktor i det arbetet är att engagera invånarna och deras företrädare i det kommande förändringsarbetet.

Den fria tiden

Den fria tiden är något som de flesta av oss sätter stort värde på. Det är då vi ska göra allt vi vill och längtar efter men som vi inte riktigt hunnit med på grund av arbete och/eller andra förpliktelser. Som äldre skapas ofta ett större utrymme för den fria tiden.

Uppsala kommun har ett väl utbrett kulturliv med teater i olika former, kunskapsbringande bibliotek både i staden och på landsbygden, museer med mera och specifik verksamhet som vänder sig till äldre som exempelvis Boken kommer. Det finns goda möjligheter att på olika sätt få sina behov av fysisk aktivitet tillgodosedda. Både genom den fysiska miljön med olika gångstråk och tillgängliga naturområden samt ett starkt förenings- och organisationsliv som skapar möjligheter till fysisk aktivitet.

Vid de två arbetsmöten som arrangerades efterlystes bättre information, subventionerade fritids- och kulturaktiviteter, gratis lånecyklar, fler aktiviteter på dagtid, mötesplatser där fler generationer kan träffas och ett större utbud av aktiviteter under vintertid.

2. Förutsättningar fram till 2030

Trygghet

Trygghet kan beskrivas som ett samlingsbegrepp för både fysiska, psykiska, ekonomiska och existentiella aspekter på ett välbefinnande. Trygghet är en förutsättning för att vi ska kunna leva ett gott och bra liv. Om vi upplever otrygghet går mycket tid åt att ta hand om de känslor som följer med otrygghet som oro, rädsla, ångest och i vissa fall skräck.

En faktor som påverkar tryggheten är våld i en nära relation. Kvinnor är i högre grad än män utsatta för våld från sin partner. Våld i en nära relation ska ytterst ses som ett uttryck för bristande jämställdhet. Det förekommer även våld i nära relationer där våldsutövaren är ett barn eller barnbarn.

I Uppsala genomfördes en omfattande trygghetsundersökning.....mer om detta. Kolla upp könsperspektivet

Demografisk utveckling

Uppsala växer, vi blir fler äldre och medellivslängden är hög. 2016 var medellivslängden i Sverige för kvinnor drygt 84 år och knappt 81 år för män. Uppsala ligger marginellt något högre än riksgenomsnittet. 2030 beräknas medellivslängden i Uppsala ha ökat till 86 år för kvinnor och 82,5 år för män.

Generellt är de boende i Uppsala, oavsett ålder, relativt högt utbildade. Det finns ett direkt samband mellan utbildningsnivå och medellivslängd. Personer med eftergymnasial utbildning har nästan sex års högre medellivslängd än personer med kortare utbildning. Skillnaden är följaktligen större än mellan könen.

2018 var drygt 48 000 personer i Uppsala äldre än 60 år, 2030 beräknas antalet uppgå till drygt 59 000 personer, en ökning med 24 procent. För åldersgruppen 80 och äldre prognosticeras en ökning från dagens drygt 9 000 personer till 16 400 personer, en ökning med drygt 80 procent.

Cirka 11 procent av Uppsalas befolkning över 65 år är födda utrikes. Äldre personer med utländsk bakgrund kommer att öka kraftigt de kommande åren.

Av Uppsalas drygt 48 000 invånare över 60 år är det cirka 5 000 personer som har en myndighetsrelaterad insats i form av hemtjänst, särskilt boende eller annan kommunal insats. Det innebär följaktligen att det är cirka 1 person av 10 som har en biståndsrelaterad insats.

Välfärdsteknik

Enligt Socialstyrelsen så definieras välfärdsteknik enligt följande:

digital teknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning.

Den tekniska utvecklingen går fort och det utvecklas många nya välfärdstekniska lösningar som både underlättar för enskilda personer och kan bidra till bättre arbetsmiljö för de som arbetar inom vården. Med hjälp av välfärdsteknik som exempelvis mobila larm, applikationer på mobiler och surfplattor, larmmattor, kameror med mera kan äldre personer vara mer delaktiga, mer självständiga och behålla en hög livskvalitet.

Staten har tillsammans med Sveriges kommuner och landsting (SKL) antagit ett ambitiöst mål för digitaliseringen: Sverige ska bli bäst i världen 2025 på att använda digitaliseringen och e-hälsans möjligheter.

Uppsala arbetar aktivt med att utveckla det välfärdstekniska området. Arbetet inom området bör dock kompletteras med en tydlig, flerårig strategi som stöd för införande av den nya tekniken.

Demenssjukdom

Demens är ett samlingsnamn för en rad symptom som orsakas av sjukdom eller skador i hjärnans nervceller. Alzheimers sjukdom är den vanligaste formen av demenssjukdom. Risken att insjukna i en demenssjukdom ökar med stigande ålder. Åtta procent av alla som fyllt 65 år och nästan hälften av alla som är 90 år har en demenssjukdom. Idag lever mellan 130 000 och 150 000 personer i Sverige med en demenssjukdom som är en dödlig sjukdom.

För Uppsalas del motsvarar det cirka 2 800 respektive 3 300 personer. Antalet personer med demenssjukdom kommer att öka efter år 2020 och fram till 2050 förväntas antalet nästan fördubblas vilket innebär en stor utmaning för samhället.

Behovet av ökade kunskaper, både för närstående och personal som arbetar med personer med demenssjukdom, är stort. Inom området behövs särskilda utbildnings- och informationsinsatser riktade till både närstående och personal.

Personal och rekrytering

En alltmer åldrande befolkning kommer att sätta sin prägel på yrkeslivet. Inom omsorgen om äldre och inom hälso- och sjukvården förväntas brist på arbetskraft bli ett problem. Förändringar i nuvarande pensionslagstiftning kommer med stor sannolikhet att genomföras de närmaste åren. Samtidigt kan vi konstatera att redan idag arbetar drygt 250 personer som är äldre än 67 år i Uppsala kommun. Tre personer är äldre än 78 år.

Konkurrensen mellan arbetslivets olika segment kommer att öka och arbetsmiljön kommer att spela en avgörande roll till vilka arbetsområden den nya generationen kommer att söka sig. Undersköterskor är den yrkesgrupp i Uppsala kommun som har det högsta sjukskrivningstalet vilket ska ses som ett tecken på att arbetsmiljön måste förbättras och utvecklas. Samtidigt är det viktigt att aktivt arbeta för hållbara anställningar inom den kommunalt finansierade sektorn för att möjliggöra att medarbetare kan fortsätta efter pensionsåldern. Följaktligen föreligger ett stort behov att skapa förutsättningar för att få äldre att arbeta längre

Förebyggande insatser

Att bygga och skapa en äldrevänlig kommun i Uppsala kräver planering och samverkan mellan i första hand de kommunala nämnderna och bolagen. Bostäder, gator och torg, kommunikationer, äldres delaktighet, kultur- och fysiska aktiviteter ska utformas på sådant sätt att det är tillgängligt. Varje nämnd och bolag har ett givet ansvar inom sitt område.

Äldrenämndens har i det förebyggande arbetet fokus på träffpunktsverksamheten, seniorrestauranger och anhörigvården. Nämnden driver i egen regi 15 träffpunkter med olika innehåll, öppettider och geografisk placering i kommunen. Uppsala pensionärföreningars samarbetsråd (UPS) svarar, på uppdrag av äldrenämnden, för en träffpunkt i centrala Uppsala. Eftersom Uppsala växer och den åldrande befolkningen ökar krävs en närmare analys av träffpunkternas geografiska placering, öppettider och verksamhetens innehåll. Även seniorrestaurangerna, anhörigvården samt övrig förebyggande verksamhet ska omfattas av analysen.

Det är fyra områden som är speciellt viktiga för att äldre personer ska må bra

- **Social gemenskap och delaktighet.**

Det är många faktorer som påverkar välbefinnandet hos äldre. Socialt stöd och relationer med familj och vänner är betydelsefullt för ett gott åldrande. Därutöver behövs mötesplatser där de äldre kan uppleva social gemenskap. Sociala nätverk bidrar till att stärka individens självbild och ökar känslan av tillhörighet och meningsfullhet i det dagliga livet. Mötesplatser där äldre kan knyta nya kontakter kan utgöra en stödjande miljö för äldres sociala deltagande. Detta kan även bli en ingång till fysisk aktivitet och goda matvanor.

- **Meningsfullhet**

Alla människor vill ha en meningsfull tillvaro och känna sig delaktiga och behövda i samhället eller i en mindre krets. Annat som ger mening i vardagen kan vara att man klarar sig själv och har kvar sina tidigare, eller får nya, intressen i livet. Vad som upplevs som meningsfullt är självklart individuellt, men ofta kan vardagsrutiner som till exempel handla, laga mat eller besöka vänner värderas högt.

- **Fysisk aktivitet**

En av de insatser som har den största positiva effekten på människors hälsa är en ökning av den fysiska aktiviteten hos dem som rör sig för lite eller är helt inaktiva. Hälsovinsterna är i stort sett desamma för äldre personer som för övriga, bland annat förbättrad syreupptagningsförmåga, ökad muskelstyrka, bättre rörelsemönster och balans.

- **Goda matvanor**

Maten och trivsamma måltider har stor betydelse för hälsa och välbefinnande i alla åldrar. Många äldre har redan bra matvanor och att främja goda matvanor ger stora vinster för människors välbefinnande.

Psykisk hälsa

Åldrandet i sig innebär en ökad risk för både fysiska och psykiska sjukdomar. Depression är det vanligaste psykiska hälsoproblemet. I Sverige finns det 150 000 äldre personer med depression, 100 000 med ångesttillstånd och 100 000 med psykotiska tillstånd. Om de siffrorna direkt omvandlas till Uppsala kommuns befolkning så blir de följande: 3 270 äldre personer med depression, 2 180 personer med ångesttillstånd och lika många personer med psykotiskt tillstånd.

Ensamhet och depression anses vara starkt relaterade. Forskningen drar slutsatsen att andelen som upplever ensamhet generellt inte är högre hos äldre i förhållande till andra åldersgrupper. Forskningen visar också att äldre som upplever ensamhet varierar starkt mellan olika studier, från sju procent till 50 procent. Ensamheten bland äldre är dock så allvarlig att en närmare studie bör genomföras i Uppsala tillsammans med universitet och föreningsliv.

Ett accelererande problem är äldres ökade konsumtion av alkohol. Äldre i åldern 65 år till 80 år dricker idag alkohol i större utsträckning än tidigare generationer och riskkonsumtionen ökar hos framför allt äldre kvinnor. Forskningen visar att äldre tål alkohol sämre bland annat beroende på att andelen vatten i kroppen sjunker med stigande ålder. Sedan tidigare är det väl känt att kvinnors kroppar tål alkohol sämre än mäns kroppar. Enligt forskningen minskar äldres immunförsvar vilket ökar risken för infektioner. Mot den bakgrunden bör socialtjänstens beroendeenhet tillsammans med äldreomsorgen och Region Uppsala ta fram rutiner för hur arbetet ska utformas för att motverka den ökande konsumtionen av alkohol hos äldre.

Vård och omsorg

Basen i äldrenämndens uppdrag är att tillgodose enskildas behov av vård och omsorg i form av särskilt boende, hemtjänst och hälso- och sjukvårdsinsatser samt övriga insatser jämlikt socialtjänstlagen. Övriga insatser är bland annat ledsagning, kontaktperson, trygghetslarm, växelvård samt dagverksamhet. I juli 2018 var det totalt 5 012 personer som erhöll en biståndsrelaterad insats av äldrenämnden.

2018 har äldrenämnden avtal/överenskommelse med 36 särskilda boenden varav 9 är så kallade LOV-boenden (Lag om valfrihetsystem), 19 särskilda boenden i egen regi samt åtta särskilda boenden som är upphandlade genom Lag om offentlig upphandling (LOU). Totalt disponerar nämnden cirka 1 800 platser på särskilda boenden. Sett i ett längre perspektiv bedöms behovet till mellan 50 och 100 nya särskilda boendeplatser årligen, fram till 2030.

Hemtjänst och hemsjukvård, vilken är uppdelad i dels serviceinsatser som städ, tvätt och inköp dels i serviceinsatser och personlig omvårdnad utförs av 12 olika godkända utförare varav egen regiverksamheten är den största av utförarna. I juli 2018 utfördes cirka 60 procent av samtliga hemtjänstinsatser av kommunens egenregiverksamhet.

Nästan dubbelt så många kvinnor som män är beviljade hemtjänst, både när det gäller faktiskt antal och utförd tid i timmar. Antalet personer som får hemtjänst varierar månadsvis men genomsnittligt ligger det 2018 på cirka 2 500 personer per månad. Med stor sannolikhet

kommer behoven att öka det närmaste decenniet men med hur mycket är svårt att prognosticera.

Jämställdhet

Bland Uppsalas äldre finns det något fler kvinnor än män. För personer som är äldre än 60 år är 51 procent kvinnor och följaktligen 49 procent män. Kvinnor har en högre medellivslängd än män. Några fakta som belyser skillnader mellan män och kvinnor

- Generellt har män högre inkomster än kvinnor
- Kvinnor söker vård för psykisk ohälsa i betydligt större omfattning än män
- Dubbelt så många kvinnor har hemtjänst i förhållande till män
- Cirka 80 procent av besökarna på kommunens träffpunkter är kvinnor
- Kvinnor dominerar bland de personer som erhåller anhörigstöd
- Betydligt fler kvinnor än män ansöker om särskilt boende
- Gästerna på de kommunala seniorrestaurangerna är relativt jämt fördelade mellan kvinnor och män
- Fler kvinnor än män behöver söka vård för skador vid fall men samtidigt är det fler män än kvinnor som avlider av sina skador vid fall

Jämställdhetsfrågan bland äldre är komplex. Generellt är det betydligt fler kvinnor än män som söker samhällets stöd av vård och omsorg och även inom det förebyggande området som exempelvis träffpunkterna dominerar kvinnorna. Frågan om jämställdhet bör utredas vidare.

Fysisk aktivitet

All forskning visar att fysisk aktivitet reducerar risken för en rad åldersrelaterade sjukdomar som hjärt-/kärlsjukdomar, typ 2-diabetes, övervikt och cancer. Fysisk aktivitet har också en positiv effekt på funktion och vissa sjukdomstillstånd. Genom att vara fysiskt aktiv bygger den äldre upp en reservkapacitet som underlättar dagliga aktiviteter och skyddar vid sjukdom. Alla som har möjlighet bör helst varje dag vara fysiskt aktiv i sammanlagt 30 minuter. Insatsen bör vara, åtminstone måttlig, i form av exempelvis en rask promenad.

Uppsala har ett aktivt föreningsliv där många föreningar tar ett stort ansvar för fysisk aktivitet för äldre. På åtta av kommunens 15 träffpunkter finns gym. Kommunen har även ett flertal utegym. Region Uppsala kan även utfärda fysisk aktivitet på recept (FAR). Även legitimerade personal inom kommunens egenregiverksamhet har möjlighet att förskriva FAR. Upplands idrottsförbund kan genom sina friskvårdslotsar bistå med tips och vägledning av olika fysiska aktiviteter. Gäller endast Region Uppsala, Uppsala kommun har inget avtal.

Det finns även inom det här området ett stort egenansvar. De flesta av oss kan även tillgodose vissa fysiska aktiviteter i det egna hemmet. På kommunen hemsida finns bland annat hälsotips för äldre som ger en enkel vägledning till olika fysiska aktiviteter. För barn- och ungdomsgruppen 5-25 år finns möjlighet för föreningslivet att få lokalt aktivitetstöd. Det bör övervägas att införa motsvarande ekonomiska bidrag till föreningslivet för gruppen 60 plus i syfte att stödja föreningslivet att ta ett ännu större ansvar för målgruppen.

Fallolyckor

Under 2016 omkom cirka 900 personer i Sverige, äldre än 65 år, i fallolyckor. I samma åldersgrupp skadar sig varje dag drygt 130 personer i Sverige så allvarligt att de måste söka akut vård på sjukhus. Äldre personer skador sig oftast i bostaden, i särskilt boende eller på sjukhus. De vanligaste fallolyckorna är sådana där personen halkar, snubblar eller snavar på samma plan. Den näst vanliga fallolyckan är fall från trappa eller trappsteg.

I Uppsala skrivs en avvikelserapport vid en fallolycka under förutsättning att den äldre har en myndighetsrelaterad insats som exempelvis hemtjänst eller hemsjukvård. Kommunen utför i praktiken inget preventivt arbete för att förhindra fallolyckor förutom det arbete som utförs på träffpunkterna. Följaktligen bör ansvariga nämnder utforma riktlinjer för fallprevention.

Remissversion

3. Programmens utvecklingsområden

Programmet för en äldrevänlig kommun fokuserar på 10 olika utvecklingsområden för hur kommunen ska utvecklas och möjliggöra ett gott och bra liv för äldre personer. De 10 olika utvecklingsområden ska även ses som ett samhällskontrakt mellan kommunens äldre och den kommunala politiken.

Utvecklingsområdena baseras på det tidigare äldrepolitiska programmet samt resultatet av den baslinjemätning och de arbetsmöten som genomförts inom ramen för det utvecklingsarbete som syftar till att göra Uppsala till en äldrevänlig kommun.

Boende

- Uppsala kommun ska underlätta för äldre att kunna välja bostad med god tillgänglighet
- Uppsala kommun ska tillgodose behov och önskemål om trygghets-/servicebostäder i hela kommunen
- Kommunen ska verka för att seniorbostäder skapas med olika upplåtelseformer

Förebyggande aktiviteter

- Äldres hälsa ska uppmärksammas och insatser vidtas så att behovet av vård- och omsorgsinsatser senareläggs.
- Uppsala kommun ska utforma promenadstråk, aktivitetsparker, vandringsleder och fritidsanläggningar som är tillgängliga för alla
- Uppsala kommun ska genomföra en översyn över de kommunalt finansierade träffpunkterna och övrig förebyggande verksamhet

Folkhälsoperspektivet

- Uppsala kommun ska utforma en förebyggande och hälsoinriktad samhällsplanering
- Uppsala kommun ska verka för goda matvanor och fysisk motion för äldre
- Uppsala kommun ska arbeta förebyggande, uppsökande och vara väl förtrogen med äldres livssituation

Ideella sektorn

- Uppsala kommun ska utveckla nya samarbetsformer i nära samarbete med föreningar och organisationer som bidrar till ett gott och bra liv för äldre oavsett kön
- Uppsala kommun ska värna om föreningars och organisationers självständighet
- Uppsala kommun ska tillsammans med föreningar och organisationer i Uppsala bilda en gemensam organisation som stödjer och uppmuntrar till fysisk aktivitet

Delaktighet och inflytande

- Uppsala kommun ska ta till vara äldres engagemang i samhällslivet
- Äldre ska kunna påverka samhällets utveckling inom givna demokratiska ramar
- Äldre har ett eget ansvar för att exempelvis engagera sig i politiska partier

Ålderism

- Uppsala kommun ska på alla sätt motverka den negativa ålderism
- Äldres status i samhället ska stärkas
- Uppsala kommun ska tillsammans med berörda föreningar och organisationer genomföra en kampanj med mottot Erfarenhet är en tillgång

Arbete och övrig aktivitet

- Uppsala kommun ska i samråd med andra aktörer på arbetsmarknaden utveckla och uppmuntra äldre människors vilja och möjlighet att förvärvsarbeta fram till pensioneringen och därefter
- Uppsala kommun ska bli en äldrevänlig arbetsgivare
- Uppsala kommun ska genom en förbättrad arbetsmiljö skapa bättre förutsättningar för äldre att arbeta längre

Landsbygden

- Äldre som bor och lever på landsbygden ska ha lika förutsättningar som övriga kommuninvånare att ta del av kultur och den kommunala vård- och omsorgen
- Uppsala kommun ska stödja en utveckling i syfte att utveckla närområdets attraktionskraft
- Ett sambetsorgan mellan föreningar och organisationer med landsbygdfokus ska etableras

När- och utomhusmiljö

- När- och utomhusmiljön ska vara tillgänglig för alla äldre personer
- Antalet sittplatser i när- och utomhusmiljön ska bli fler
- Gemensamma gång- och cykelvägar ska färgläggas med olika färger

Kommunikation och information

- Uppsala kommun ska vara enkel och tydlig i sitt språkbruk och följa de lagar och riktlinjer som finns om klarspråk och tillgänglighet för offentlig verksamhet
- Uppsala kommun ska sträva efter att ha information på fler språk där behov finns
- Informationen till äldre ska gå att få i pappersform

Relaterade dokument

Idrotts- och fritidspolitiskt program, KF 2015

Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning, KF 2016

Program för Uppsala kommuns arbetsmarknadspolitik 2018-2022, KF 2017

Landsbygdsprogram för Uppsala kommun 2017-2023, KF 2017

Överenskommelse mellan Uppsalas föreningsliv och Uppsala kommun, KF 2018

Program för öppna insatser för seniorer i Uppsala, ÄLN 2007

Program för öppna insatser för seniorer i Uppsala kommun, ÄLN, 2007

Program mot kvinnofridskränkningar och våld i nära relationer, KF 2016

Kulturpolitiskt program, KF 2005

Policy för hållbar utveckling, KF 2017

Policy för Hållbar utveckling, KF 2017

Policy för kommunikation, KF 2017

Arbetsgivarpolicy Uppsala kommun, KF 2012

Policy för trygghet och säkerhet, KF 2018

Handlingsplan för trygghet och säkerhet 2018-2022, KF 2018

Handlingsplan för Uppsala kommuns arbetsmarknadspolitik 2018-2022, KS 2017

Biblioteksplan 2018-2020, KF 2018

Uppsala kommuns handlingsplan mot kvinnofridskränkningar, våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck 2016-2018, KF 2016

Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Skr. 2017/2018:280

Förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre. Proposition 2017/2018:106

Effektiv och nära vård 2030, Region Uppsala,

Handlingsplan

2019-2021

Äldrevänlig kommun

Ett normerande dokument som [nämnd/styrelse] fattade beslut om
dag månad år

2018-09-18

Remissversion

Innehåll

Inledning.....	2
Bakgrund	2
Syfte	3
Omfattning	3
Spridning	3
Uppföljning	3
Mål	3
Tio utvecklingsområden.....	5
1. Boende	5
2. Förebyggande aktiviteter	6
4. Ideella sektorn.....	8
5. Delaktighet och inflytande.....	9
6. Ålderism.....	10
7. Arbete och övrig aktivitet	11
8. Landsbygden	12
9. När- och utomhusmiljö	13
10. Kommunikation och information.....	14
Relaterade dokument.....	15

Remissversion

Inledning

Kommunfullmäktige har fastställt Program för en äldrevänlig kommun vilken ersätter det tidigare programmet från 2009, Senior i Uppsala – nu och fram till 2030. I det tidigare programmet fanns ingen koppling till en operativ och verksamhetsorienterad handlingsplan.

Denna handlingsplan är ett verktyg för att tydliggöra och genomföra de intentioner som genomsyrar Program Äldrevänlig kommun. Handlingsplanen konkretiserar de åtgärder och aktiviteter som följer av de tio utvecklingsområden som ska styra äldrepolitiken de närmaste åren, 2019 - 2021. De är:

- Boende
- Förebyggande aktiviteter
- Folkhälsoperspektivet
- Ideella sektorn
- Delaktighet och inflytande
- Ålderism
- Arbete och övrig aktivitet
- Landsbygden
- Ute- och närmiljö
- Kommunikation och information

Bakgrund

Uppsala kommun blev medlem i det internationella nätverket för äldrevänliga kommuner i juni 2016. För närvarande är drygt 600 städer medlemmar i det internationella nätverket, Age cities and communities. Med medlemskapet följer ett antal förpliktelser som att

- 1) Utveckla ansatser och forum som säkerställer att äldre människor involveras i utvecklingsarbetet
- 2) Genomföra en baslinjemätning kring samhällets äldrevänlighet
- 3) Ta fram en treårig handlingsplan som grundar sig på resultatet av baslinjemätningen

Äldrenämnden har i sin roll som ansvarig nämnd för äldrevänlig kommun genomfört en omfattande medborgardialog och kartlagt äldre personers förväntningar på en äldrevänlig kommun. Nämnden har även genomfört en baslinjemätning.

Genom handlingsplanen inleds arbetet med att omsätta äldre personers önskemål, krav och förväntningar på att utveckla Uppsala till en äldrevänlig kommun.

Syfte

Syftet med handlingsplanen är att kommunstyrelsen ska säkra genomslaget för den politiska inriktningen som följer av Programmet Äldrevänlig kommun samt att konkretisera åtgärder och aktiviteter, ansvarsfördelning och uppföljning.

Omfattning

Handlingsplanen vänder sig i första hand till invånarna i Uppsala kommun, de kommunala nämnderna och deras förvaltningar, kommunalt finansierad verksamhet, de kommunala bolagen i Uppsala kommun och det civila samhället. I andra hand till Region Uppsala, kommunens näringsliv samt statliga myndigheter och organisationer.

Spridning

Handlingsplanen gäller för all verksamhet inom Uppsala kommun och den verksamhet som direkt finansieras av kommunala medel. Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att handlingsplanen realiserar och implementeras i den egna organisationen. Handlingsplanen kommer att finnas tillgänglig på kommunens hemsida, på samtliga bibliotek, de kommunalt finansierade träffpunkterna och kommunala informationscentra.

Uppföljning

Uppföljning av handlingsplanen ska ske årligen. Kommunstyrelsen ansvarar för samordning av uppföljning av handlingsplanen.

Mål

Målen för den nationella äldrepolitiken är att äldre ska

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende
- bemötas med respekt
- ha tillgång till god vård och omsorg

I Mål och budget fastställs målen för Uppsala kommun för perioden 2018-2020. Följande mål riktar sig specifikt till den äldre befolkningen

- Uppsala kommun ska ha en jämställd och hållbar ekonomi
- Uppsala ska vara attraktivt att leva, verka och vistas i
- Uppsala stad och landsbygd ska växa smart och hållbart

- Uppsala ska vara jämlikt med goda levnadsvillkor för invånarna
- Uppsalas invånare ska ha bostad och arbete
- Uppsalas invånare ska leva ett oberoende liv och få stöd, vård och omsorg utifrån sina behov
- Uppsalas invånare och organisationer ska vara delaktiga i att utforma samhället
- Uppsala kommun medarbetare ska ha bra arbetsvillkor och kan med hög kompetens möta Uppsala

Utifrån dessa mål har äldrenämnden tilldelats ett antal uppdrag av kommunfullmäktige. Äldrenämnden har i sin verksamhetsplan för 2018-2020 kompletterat dessa uppdrag med följande nämndmål

- Äldrenämnden ska använda sina ekonomiska resurser på ett hållbart sätt
- I Uppsala ska det finnas en mångfald av boendeformer för äldre och äldre ska så långt som möjligt kunna leva ett självständigt liv i den egna bostaden
- Äldreomsorgen i Uppsala kommun ska vara ett föredöme, där brukare ska uppleva att de får en omsorg av god kvalitet

Förutom målen för den nationella äldrepolitiken, Mål och budget samt äldrenämndens mål är målbilden att samtliga åtgärder/aktiviteter i handlingsplanen ska vara genomförda 2021.

Utvecklingsområden

Handlingsplanen fokuserar på tio utvecklingsområden vilka valts ut efter de dialog- och arbetsmöten med äldre personer som kommunen arrangerat och syftar till att ge bra förutsättningar för att äldre personer ska kunna leva ett gott och bra liv.

1. Boende

Inriktning

- Uppsala kommun ska underlätta för äldre att kunna välja bostad med bra tillgänglighet
- Uppsala kommun ska tillgodose behov och önskemål om trygghetsbostäder i hela kommunen
- Uppsala kommun ska verka för att seniorbostäder skapas med olika upplåtelseformer

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
Antalet seniorbostäder ska öka från nuvarande cirka 1 200 till minst 1 500 lägenheter	KS	Byggherrar och fastighetsägare	2021
Antalet trygghetsbostäder eller motsvarande lägenhetsformer ska öka från nuvarande 337 lägenheter till 500 lägenheter	KS	ÄLN, byggherrar och fastighetsägare	2021
Biståndsbedömt trygghetsboende ska införas i kommunen	ÄLN	KS	2019
En handlingsplan, som ställer äldres boenden och behov i centrum, ska upprättas	ÄLN	KS	2019

2. Förebyggande aktiviteter

Inriktning

- Äldres hälsa ska uppmärksammas och insatser vidtas så att behovet av vård- och omsorgsinsatser senareläggs.
- Det ska utformas promenadstråk, aktivitetsparker, vandringsleder och fritidsanläggningar som är tillgängliga för alla

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
En översyn av träffpunktsverksamhet och övrig förebyggande verksamhet ska genomföras	ÄLN	UPS och andra pensionärsorganisationer	2019
Utarbeta ett nytt program för förebyggande verksamhet	ÄLN		2019
Uppsala kommun ska teckna avtal med Upplands idrottsförbund för vägledning i samband med fysisk aktivitet på recept	ÄLN	Upplands idrottsförbund	2019-2021
Inleda ett närmare samarbete med Region Uppsala inom det förebyggande området	ÄLN	Region Uppsala OSN, SCN,	2019-2021
Riktlinjer för fallprevention ska fastställas	ÄLN, OSN		2019
Utforma rutiner för att upptäcka och förebygga hög alkoholkonsumtion hos äldre	SCN	ÄLN, OSN, Region Uppsala	2019

3. Folkhälsoperspektivet

Inriktning

- Uppsala kommun ska utforma en förebyggande och hälsoinriktad samhällsplanering
- Uppsala kommun ska verka för goda matvanor och fysisk motion för äldre
- Uppsala kommun ska arbeta uppsökande och vara väl förtrogen med äldres livssituation

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
Tillsammans med studieförbund starta självhjälpsgrupper för äldre personer som upplever en personlig kris	ÄLN	Studieförbunden	2019
Tillsammans med studieförbund starta samtalsgrupper för äldre	ÄLN	Studieförbunden	2019
Utforma en handlingsplan för att motverka suicid	OSN	ÄLN, SCN	2019
Utforma en strategi för att öka den fysiska aktiviteten bland äldre	IFN	Civilsamhället, ÄLN, Upplands idrottsförbund	2019

4. Ideella sektorn

Inriktning

- Uppsala kommun ska utveckla nya samarbetsformer i nära samarbete med föreningar och organisationer som bidrar till ett gott och bra liv för äldre oavsett kön
- Uppsala kommun ska värna om föreningars och organisationers självständighet

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
Uppsala kommun ska tillsammans med föreningar och organisationer i Uppsala bilda en gemensam organisation som stödjer och uppmuntrar till fysisk aktivitet	IFN	Berörda nämnder Civila samhället Region Uppsala	2019
Införa ett lokalt aktivitetsstöd för föreningar som bedriver verksamhet för personer 60 år och äldre	IFN	Berörda föreningar, ÄLN	2021
Genomföra en översyn av det ekonomiska stödet till föreningar och organisationer inom äldreområdet	ÄLN	Berörda föreningar och organisationer	2021
Tillsammans med en idrottsförening arrangera ett årligen återkommande motionslopp för 60 år och äldre	ÄLN	Berörd idrottsförening	2019

5. Delaktighet och inflytande

Inriktning

- Uppsala kommun ska ta till vara äldres engagemang i samhällslivet
- Äldre ska kunna påverka samhällets utveckling inom givna demokratiska ramar
- Äldre har ett eget ansvar för att exempelvis engagera sig i politiska partier

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
Genomföra olika aktiviteter med målet att mer än 80 procent av Uppsalas äldre ska uppleva Uppsala som en bra stad att åldras i	ÄLN, OSN		2020
Kostnaden för äldre personer som åker kollektivtrafik ska minska	KS	Region Uppsala	2019
Ett gemensamt arbete med att utveckla kontakt med ofrivilligt ensamma ska påbörjas	ÄLN	Civilsamhället	2019
Utveckla former för att etablera kontakt och dialog med personer som har invandrarbakgrund	ÄLN	Civilsamhället	2019-2020
En studie om ofrivilligt ensamma äldre ska genomföras i Uppsala tillsammans med universitet och föreningsliv.	ÄLN, OSN	Uppsala universitet	2019

6. Ålderism

Inriktning

- Uppsala kommun ska på alla sätt motverka negativ ålderism
- Äldres status i samhället ska stärkas

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
Uppsala kommun ska tillsammans med berörda föreningar och organisationer genomföra en kampanj med mottot Erfarenhet är en tillgång	ÄLN	Civila samhället	2019
10 äldreambassadörer, som arbetar på frivillighetsbasis, ska utses	ÄLN	Civila samhället	2019
Genomföra olika åtgärder/insatser med målet att minska den negativa ålderismen från nuvarande 60 procent	ÄLN		2021
Arrangera möten med media i syfte att förändra medias bild av äldre personer	KS	ÄLN, OSN	2019

7. Arbete och övrig aktivitet

Inriktning

- Uppsala kommun ska i samråd med andra aktörer på arbetsmarknaden utveckla och uppmuntra äldre människors vilja och möjlighet att förvärvsarbeta fram till pensioneringen och därefter
- Uppsala kommun ska genom en förbättrad arbetsmiljö skapa förutsättningar för äldre att arbeta längre

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
Uppsala kommun ska bli en äldrevänlig arbetsgivare genom att, bland annat, skapa förutsättningar för att få äldre medarbetare att arbeta längre	KS	Samtliga nämnder och bolag	2019
Sjukskrivningstalet för undersköterskor ska minska	KS	Övriga berörda nämnder	2020
En flerårig strategi för införande av ny välfärdstekniken ska fastställas	ÄLN	OSN, Uppsala universitet	
En studie av jämställdheten inom vård och omsorg ska genomföras	KS	ÄLN, OSN	2019
Minst 50 procent av de kommunalt finansierade särskilda boenden ska ha fått utbildning i hbtq-frågor	ÄLN, OSN	LOV- och LOU-boenden	2020

8. Landsbygden

Inriktning

- Äldre som bor och lever på landsbygden ska ha lika förutsättningar som övriga kommuninvånare att ta del av kultur och den kommunala vård- och omsorgen
- Uppsala kommun ska stödja en utveckling i syfte att utveckla närområdets attraktionskraft

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
Ett samarbetsorgan mellan föreningar och organisationer på landsbygden ska etableras	ÄLN	Civilsamhället	2019
Vid utbyggnad av trygghetsboenden eller motsvarande ska orterna på landsbygden prioriteras	ÄLN		2019-2021

9. När- och utomhusmiljö

Inriktning

- När- och utomhusmiljön ska vara tillgänglig för alla äldre personer
- Belysning ska utformas i syfte att skapa trygghet

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
Antalet sittplatser i när- och utomhusmiljön ska öka från nuvarande cirka 1 700 till 1 900 sittplatser	GSN		2021
Gemensamma gång- och cykelvägar av asfalt, vid nyasfaltering, ska färgläggas med separata färger	GSN		2020
Utreda olycksfallfrekvensen på gåfartsgatan	GSN		2019

10. Kommunikation och information

Inriktning

- Uppsala kommun ska vara enkel och tydlig i sitt språkbruk och följa de lagar och riktlinjer som finns om klarspråk och tillgänglighet för offentlig verksamhet
- Uppsala kommun ska sträva efter att ha information på fler språk där behov finns
- Informationen till äldre ska gå att få i pappersform

Aktivitet/Åtgärd	Huvudansvarig	Annan berörd aktör	Status
En äldreguide, med information om föreningars och kommunala aktiviteter ska utformas	ÄLN	Nämnder och bolag, civilsamhället	2020
Särskilda utbildnings- och informationsinsatser riktade till både närstående och personal inom demensområdet ska genomföras	ÄLN, OSN		2019
Utforma en strategi i syfte att tillgängliggöra ny IT- och telefonteknik för äldre personer	KS		2019
Arrangera ett seminarium med länets kommuner i syfte att utbyta erfarenhet inom äldreområdet	ÄLN	Länets kommuner	2019
Delta aktivt i gemensamma utbildnings- och erfarenhetsutbyten med andra städer i Sverige och Norden	ÄLN	Sveriges kommuner och äldrevänliga kommuner i Norden	2019-2021
En utvärdering av Äldrevänlig kommun ska genomföras	KS	Extern utvärderare	201

Relaterade dokument

Policy för hållbar utveckling, KF 2017

Policy för Hållbar utveckling, KF 2017

Policy för kommunikation, KF 2017

Arbetsgivarpolicy Uppsala kommun, KF 2012

Policy för trygghet och säkerhet, KF 2018

Handlingsplan för trygghet och säkerhet 2018-2022, KF 2018

Handlingsplan för Uppsala kommuns arbetsmarknadspolitik 2018-2022, KS 2017

Biblioteksplan 2018-2020, KF 2018

Uppsala kommuns handlingsplan mot kvinnofridskränkningar, våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck 2016-2018, KF 2016

Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Skr. 2017/2018:280

Förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre. Proposition 2017/2018:106

Effektiv och nära vård 2030, Region Uppsala,